

**Länsstyrelsen Västra Götalands län
Samhällsbyggnadsenheten
Karin Slättberg
403 40 GÖTEBORG**

**Lerums kommun
Sektor samhällsbyggnad
Elisabet Börlin
443 80 LERUM**

Lerums Naturskyddsförenings synpunkter på Översikt Säveån i centrala Lerum, Lerums kommun, Planeringsunderlag

Lerums Naturskyddsförening (LNF) har tagit del av rubricerade dokument, daterat i juni 2012. LNF välkomnar att denna sammanställning har tillkommit som svar på önskemålen att samlat värdera möjlig påverkan på Säveån från planerade byggprojekt i Lerums centrum.

Övergripande anser LNF att översikten är välgjord, i huvudsak omfattar erforderlig bakgrundsinformation och ger saklig information om befintliga förhållanden. LNF har emellertid tre väsentliga invändningar:

1. Redovisningen av befintliga förhållanden bör kompletteras med en inventering och värdering av specifika biotoper, så att i olika avseenden särskilt värdefulla terrängpartier utmed ån identifieras som underlag för att värdera påverkan från planerade byggprojekt och stabiliseringsåtgärder.
2. Värderingen av behovet av stabiliseringsåtgärder bör utgå från Säveåns skyddsbehov, inte från vilka stabiliseringsåtgärder som krävs för att oförändrat bibehålla befintliga bebyggelseförhållanden eller genomföra planerade projekt utan anpassning till förhållanden utmed ån.
3. Beskrivningen av möjliga kompensationsåtgärder avspeglar oförståelse för att ett vattendrags värde ligger i kontinuitet och sammanhang utmed vattendraget. Om ett avsnitt utmed vattendraget förändras negativt vid exploatering kan inte detta kompenseras i andra delar av vattendraget.

Särskilt värdefulla biotoper

Rapporten redovisar generella värdeklassificeringar utmed Sävån. Genom Lerums centrum är det exempelvis fråga om klassificering som riksintresse för naturvård. Rapporten beskriver även övergripande förhållandena utmed ån med avseende på naturvård, geoteknik, rekreation, vattennivåer och förorenad mark. Dessa beskrivningar ger emellertid inte information om biotoper av särskilt värde utmed ån. Därmed tas heller ingen hänsyn till dessa specifika värden i beskrivningarna av föreslagna åtgärder och konsekvenserna av dessa.

Ett belysande exempel på sådan biotop är den lilla nipan på östra sidan av Åtorps udde. Nipan har nyligen blivit föremål för besiktning inom ramen för ett pågående NOLA-projektet med inriktning att inventera tänkbara häckningslokaler för kungsfiskare. Vid besiktningen konstaterades att nipan är en närmast idealisk lokal för häckning av kungsfiskare. Jordmaterialet har lämplig sammansättning och nedhängande gräs från överkanten ger en sådan ”gardin”, bakom vilken kungsfiskaren gärna häckar. Nipan kan mycket väl vara Sävåns bästa naturliga lokal för kungsfiskarhäckning.

Förekomsten av kungsfiskare i Sävån är ett av skälen till att ån såväl uppströms som nedströms Lerums centrum är klassad som Natura 2000-område. Ingrepp i nipan skulle därmed kunna innebära indirekt påverkan på Natura 2000-områdena.

Planeringsunderlaget redovisar korrekt pågående erosion utmed strandavsnittet vid nipan. Men rapporten redovisar behov av stabilitetsåtgärder även i nollalternativt. Troligen skulle detta innebära att nipan schaktas av och ersätts av strandskoning, dvs den potentiella häckningslokalen för kungsfiskare skulle försvinna. En sådan lokal är i praktiken omöjlig att ersätta. I rapporten beskrivs området vid nipan kortfattat i avsnitt 4.5.3 på följande sätt:

”Enligt detaljplan ska pågående erosion inspekteras. Någon inspektion har inte skett. Sannolikt behöver erosionskydd anläggas då stranderosion pågår och bostadsbebyggelsen ligger nära (GF Konsult AB rev 2008-04-11).”

Enligt LNF:s uppfattning är nipan ett typexempel där hänsyn till förhållande utmed ån bör ha företräde. Eventuella säkerhetsåtgärder bör vidas i angränsande landområden, inte i strandlinjen.

Skadeförebyggande åtgärder

Planeringsunderlagets syfte beskrivs kortfattat på följande sätt i rapportens avsnitt 3.2:

”Syftet med översikten är att fungera som bakgrund och nulägesbeskrivning för de åtgärder som planeras i anslutning till Sävån. Eventuell ny exploatering ska prövas i sitt sammanhang så att även kumulativa effekter av olika åtgärder kan bedömas.”

Det är oklart hur denna beskrivning av syftet ska tolkas. I rapporten behandlas emellertid skadeförebyggande åtgärder, exempelvis stabiliseringsåtgärder genom avschaktningar, erosionskydd etc utgående från att befintlig och planerad exploatering har ensidigt företräde. Ån ska anpassas efter exploateringen och inte tvärt om. LNF hävdar att Sävån har så stort bevarandevärde att detta värde bör ha företräde och exploateringen får anpassas.

Om befintlig bebyggelseförhållanden hotas genom exempelvis erosion, bristfällig stabilitet eller risker vid högt vattenstånd bör istället åtgärder i bebyggelsen genomföras som minskar riskerna. Detta kan exempelvis innebära flyttning av gångvägar, grundförstärkning av byggnader och stängsel för att förhindra tillträde.

Planerad exploatering som kräver åtgärder i ån bör modifieras, så att ingreppen i ån och dess stränder inte behöver genomföras. I en del fall kan det bli fråga om att inte genomföra exploateringsprojekten. Exempelvis kan detta bli aktuellt avseende den planerade nya vägbron strax nedströms Wamme bro. Ingreppet av bron går inte att eliminera eller kompensera.

Ett belysande exempel på tidigare genomförda olämpliga och omotiverade stabiliseringsåtgärder var den avschaktning av en erosionskant och utläggning av erosionskydd som skedde vid Nyebroparken år 2006. Erosionsbranten i form av en låg nipa hade åtminstone tidigare varit häckningslokal för backsvalor och hade även potential som häckningslokal för kungsfiskare. Men erosionen ansågs hota gångvägen, parken och den planerade förskolan. Det hade varit enkelt att flytta gångvägen längre från ån, anpassa planerad bebyggelse och sätta upp ett avvisande staket en bit från erosionskanten. Idag är den utflackade stranden bevuxen med ogräsen jättebalsamin och gullris. Längs gångvägen finns både stängsel och buskar som hindrar tillträde, sannolikt på grund av närheten till lekplatsen i parken. Ingreppen i åns strand var alltså överflödiga och förändrade strandförhållandena påtagligt negativt.

Ett annat belysande exempel framgår indirekt av rapportens avsnitt 4.5.8 och 4.5.10. Det förstnämnda avsnittet avser området för planerad ny bro över Sävån, det sistnämnda avser området öster om Wamme bro, södra sidan. Emellertid beskrivs i dessa avsnitt inte sambandet och alternativet att undvika åtgärder i ån och dess stränder. Beskrivningen i rapportens kapitel 10 är mera klagande. Utförande av bron kräver flyttning av det röda trähuset "Sushibaren". Det är detta ganska stora hus som avses flyttas till det smala, i dag oexploaterade området vid Wamme bro. Om bron, vilken inte är nödvändig, inte utförs, kan huset stå kvar och ingrepp i två avsnitt av ån undvikas.

Strandvegetationen är en viktig del av Sävåns värde

Den frodiga strandvegetationen med överhängande träd och buskar är karakteristisk för större delen av Sävån genom Lerums kommun och särskilt påtagligt genom Lerums centrum. Strandvegetationen har stor betydelse för såväl fågelliv som fiskfaunan i ån, inte minst lax och öring. Sävålxaxen är ett av huvudskälen för att stora delar av ån är klassade som Natura 2000-områden. Strandvegetation är rimligen även en del av riksintresset för naturvård. I rapportens kapitel 5.1.3 finns följande oprecisa avgränsning: *"Genom Lerums tätort är det endast ån och omgivande ravin som omfattas av riksintresset."*

Flera av de planerade byggprojekten i Lerums centrum skulle komma att kräva närmast total avverkning av strandvegetationen. Detta gäller bebyggelsen på Torpskolans parkering, höghuset på konsumtomten, den nya bron och eventuell flyttning av röda huset (Sushibaren) till öster om Wamme bro. Det är dessutom sannolikt att flera av de stabiliseringsåtgärder som betecknas som erforderliga även för befintliga förhållanden kommer att innebära avverkning av strandvegetation. Det tar sedan årtionden innan strandvegetationen har återetablerats, så att den får samma funktion som i utgångsläget.

Utöver de sedan tidigare kända förslagen till byggprojekt som berör Sävån i centrala Lerum finns följande information i slutet rapportens kapitel 10.2:

”Påverkan av en eller flera nya gångbroar över ån beror på brons utformning. Det avgör vilken grundläggning som krävs. Stabilitets- och sättningsfrågor måste studeras för brostöd och tillfarter, men en lätt och enkel konstruktion kan ge relativt enkla lösningar.” Såvitt är bekant för LNF har dessa broar inte närmare preciserats eller beskrivits. Men inverkan bör givetvis vägas in i en samlad bedömning av påverkan på Sävån.

LNF anser att den sammanlagda effekten av avverkning av strandvegetation i samband föreslagna stabiliseringsåtgärder dels ger oacceptabel skada på riksintresset för naturvård, dels innebär indirekt påverkan på Natura 2000-områdena uppströms och nedströms Lerums centrum. Innan vidare stabiliseringsåtgärder med avverkning av strandvegetation övervägs bör en samlad prövning ske av ingreppens påverkan på riksintresse och Natura 2000-områden.

Förorenad mark

Rapportens kapitel 8 behandlar förorenad mark. Det är uppenbart att områden med förorenad mark finns på flera ställen utmed Sävån genom centrala Lerum. LNF befarar att kommunen tar detta problem alltför lättvindigt i förhållande till övervägda stabilitetsåtgärder. Det kan både finnas behov av att mera noggrant undersöka kända föroreningar och att efterforska andra möjliga föroreningar. Som exempel på kommunens tidigare hantering av förorenad mark kan framhållas utgrävningen av deponerat avfall under Almekärsvägen vid Alebäcken. Kommunen negligerade varningar om förekomst av föroreningar, varför påträffandet av dessa ändå kom som en obehaglig överraskning, när vägen skulle grävas om av stabilitetsskäl.

Kompensationsåtgärder

I rapportens kapitel 11.2 beskrivs förutsättningarna för kompensationsåtgärder. Sammanfattningsvis redovisar rapporten uppfattningen att värden som går förlorade på en plats utmed ån kan ersättas på en annan plats. Så kan generellt compensation fungera för exempelvis friliggande och avgränsade skogs- eller ängsområden. Beträffande Sävån i Lerums centrum redovisas följande förslag:

”De åtgärder som planeras i och vid Sävån genom Lerums tätort kan kompenseras genom exempelvis skapandet av nya lek- och uppväxtområden för laxartad fisk. Det är också möjligt att genomföra kompensationsåtgärder i något av biflödena på sträckan genom att exempelvis bygga förbi eller ta bort vandringshinder.”

Enligt LNF:s uppfattning bygger detta förslag på en fundamental felsyn. Ett vattendrag är sammanhängande med avseende på värden och de organismer som förekommer i vattendraget. Om ett avsnitt av vattendraget blir föremål för ingrepp som påtagligt ändrar förhållandena blir effekten ungefär densamma som när ett avsnitt mitt i ett rep klipps bort och ersätts av att den bortklippta stumpen eller någon annan bit rep knyts fast på mitten av en av de lösa ändarna. Det ursprungliga repet förblir ändå avklippt och kommer inte att bli sammanhängande igen. Skapandet av definitiva vandringshinder är ett enkelt typexempel på ingrepp i vattendrag som inte kan kompenseras.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis anser LNF att planeringsunderlaget för Sävån i centrala Lerum i huvudsak ger en god beskrivning av befintliga förhållanden, men beskrivning av specifika

naturvärden saknas. Ifråga om stabilitetsåtgärder är rapportens fokus hur ån skall anpassas till bebyggelsen istället för tvärt om, vilket senare borde vara självklart ifråga om ett av Sveriges värdefullaste vattendrag. Det krävs en samlad värdering av inverkan av föreslagna eller övervägda åtgärder som berör ån.

Lerums Naturskyddsförening

Olov Holmstrand
Ordförande